AMIGOE

ÑAPA

WEEKEND BIJLAGE

VRIJDAG 18 OKTOBER 1985

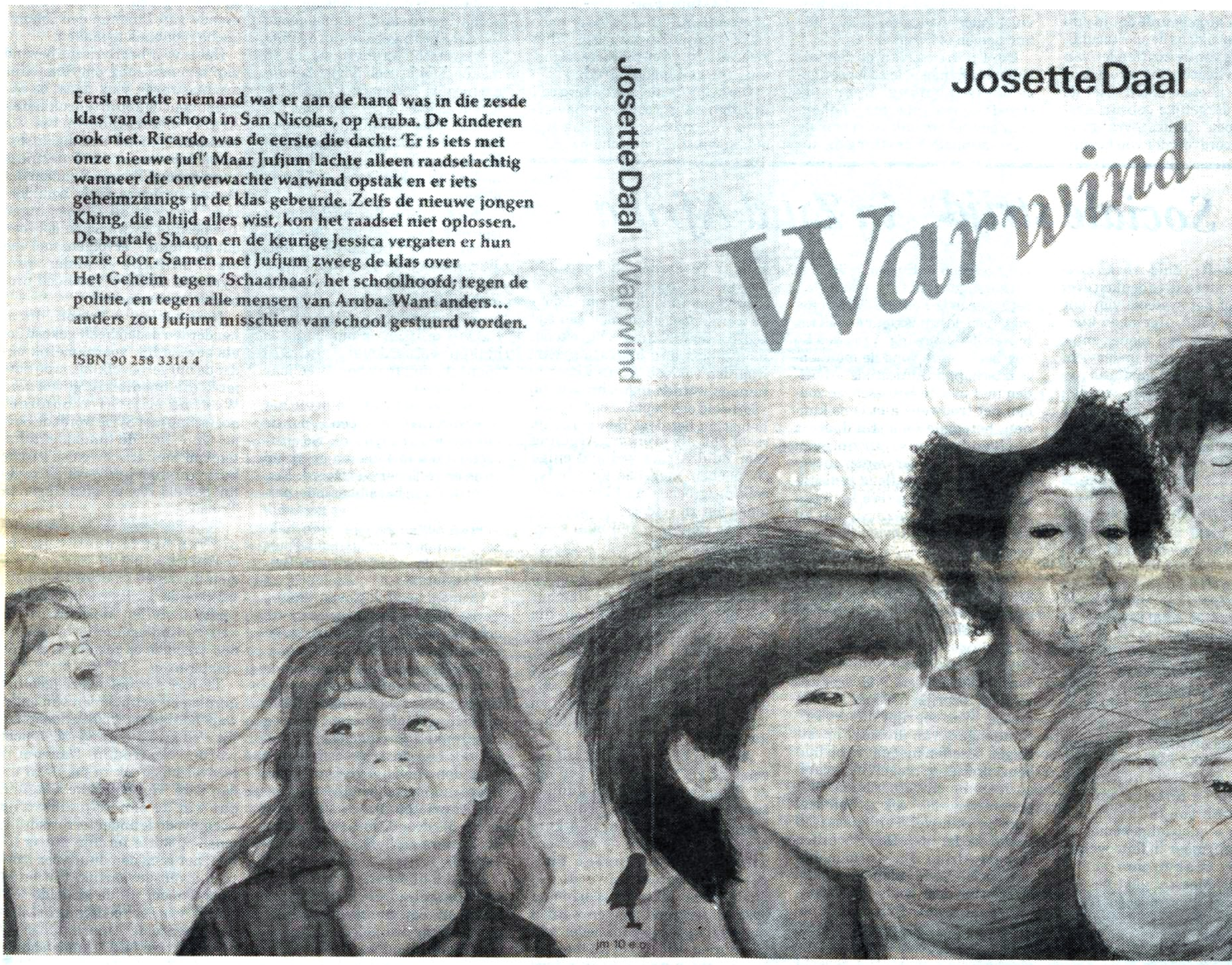

Een dubbeldebuut op Aruba

Bij uitgeverij Charuba/Leopold debuteerde de Arubaanse Josette de Cuba-Daal met een kinderboek, *Warwind*. De illustraties en het omslag werden gemaakt door Giolina Henriquez, die hiermee als illustratrice debuteert. Wim Rutgers had een gesprek met beide debutanten over *Warwind* dat 8 november op Aruba en 9 november op Curaçao officieel zal worden gepresenteerd (zie blz. 8 en 9).

En verder in Ñapa:
— Buitenlandse kranten, blz. 2
— Het Asfaltmeer, blz. 3
— De Abilympics, blz. 4
— De dichter Kees Ouwens, blz. 5
— Missiezondag, blz. 6 en 7
— Etc., etc.

Een juf die

...het ging zo vlug dat Jessica haar vinger niet op tijd terug kon trekken...

In de jaren vijftig schreven de op Curaçao geboren maar in Nederland opgegroeide Siny van Iterson en de Nederlandse auteur Miep Diekmann, die een groot deel van haar jeugd op Curaçao doorbracht, de eerste Nederlandstalige Antilliaanse jeugdboeken. In diezelfde tijd begon de Curaçaosche Sonia Garmers kinderboeken in het Papiamento te schrijven. Na haar kwamen er diverse opvolgers, maar tot nu toe zijn er in deze taal geen jeugdboeken voor dertien- tot zestienjarigen geschreven.

...langzaam gingen Ricardo's ogen omhoog, van de schoenen, over de broekspijpen, langs een jasje, een das, een boord, naar een streng gezicht...

Nederlandstalige jeugdliteratuur door Antillianen zelf verschijnt sinds de jaren zeventig. Diana Lebacs (geb. 1947) was de eerste met *Sherry* van 1971; Sonia Garmers (geb. 1933) volgde enkele jaren later met *Orkaan*. Mede door de stimulerende invloed van Miep Diekmann hebben beiden nu reeds een aantal werken gepubliceerd. Maar het is bij deze twee auteurs gebleven; ze hebben geen opvolgers gekregen op Curaçao. De andere auteurs schrijven hun kinderboeken nagenoeg uitsluitend in het Papiamento. Is daarom de Nederlandstalige kinder- en jeugdliteratuur op de Antillen een aflopende zaak geworden?

Ik denk het niet, want sinds vorig jaar hebben deze activiteiten zich naar Aruba verplaatst, waar een jongere generatie is begonnen te schrijven en te publiceren, alweer door initiatieven van de onvermoeibare Miep Diekmann en door de eigen tweetalige uitgeverij Charuba, zuster van Leopold, die als katalisator fungeert.

Zo publiceerde Desiree Correa (geb. 1953) haar *Mosa's eiland* over de verhouding van een opgroeiend Arubaans meisje en haar gezin, waar vooral de moeder-figuur centraal staat. Haar volgende roman is alweer in voorbereiding. En nu debuteert Josette Daal (geb. 1956) met *Warwind* een boek dat zich op de grens van de kinder- en jeugdliteratuur bevindt; het lijkt me geschikt voor vijfde en zesde klassers, maar ook zeker nog wel voor de brugklas.

Centraal staat in het verhaal een zesde klas lagere school in San Nicolas, die in de loop van het schooljaar een nieuwe juf krijgt om het schoolhoofd haar dienstuuren te kunnen laten uitoefenen. De titel "Warwind" is ontleend aan de 'biento di quarisma', de onberekenbare en harde wind die in de weken voor Pasen gewoonlijk over het eiland raast.

De juffrouw is weliswaar een 'kleintje', maar ze is tot heel wat in staat tegenover die grote zesde klassers, zoals de softbalspeler Ricardo, de nieuw in de klas gekomen slimme Khing, de dikkedrukke Sharon, de keurige Jessica en de angsthaas Amy.

Josette de Cuba-Daal:
"Aanvankelijk heb ik de kleuterleidster- opleiding gevolgd, maar toen er na die studie geen werk voor me was, ben ik doorgegaan op de onderwijzers- opleiding; ik slaagde in 1983. Ik heb nu een paar jaar de diensturen van drie schoolhoofden waargenomen in San Nicolas. Ik gaf les in een vierde, vijfde en zesde klas. Een aantal ervaringen die ik daarmee opgedaan heb, zijn ook in dit boek verwerkt.

Ik ben zelf nogal klein van stuk en ik herinner me nog hoe de tweede dag op school een paar grote jongens aan het vechten waren. Ik kon ze niet uit elkaar krijgen en werd geholpen door een grote jongen die mijn getrek een poosje had staan bekijken: ik zal die kleine juf wel even helpen..."

...Josette Daal...

Maar in het boek kan de juf best met de kinderen overweg, al is het wel vaak erg rumoerig in de klas. De juffrouw kan zelfs een beetje toveren, waarbij het zo geliefde kauwgom — bubbelgum — centraal staat. 'Jufgum', zoals ze genoemd wordt, verandert het kauwgom in een pluisje of in een luchtballon als de 'warwind' aan ramen en deuren rammelt en er een glazen blik in haar ogen komt... Maar het gebeuren is veel te grappig om hier te verklappen.

Het verhaal zelf heeft een erg aardige structuur. Er worden vijf schooldagen beschreven, waarop vijf keer iets geheimzinnigs gebeurt. Die gebeurtenissen liggen steeds verder uit elkaar, waardoor de lezersspanning op de proef gesteld wordt. Maar die wordt beloond door de climax die er in de steeds uitvoeriger beschreven, steeds fantastischer geheimzinnigheid zit.

Tegenover de jonge, speelse jufgum, die steeds solidair is met de leerlingen, staan wel heel zwartwit het strenge hoofd Schaarbaai en onderwijzer Kruis van de vijfde klas.

Josette Daal: "Ik herinner me mijn eigen schooltijd bij de strenge soeurs nog. Als je kauwgom in je mond had, moest je bladzijden vol strafwerk schrijven. Ik heb in mijn boek de oude generatie onderwijskrachten die autoritair waren, willen plaatsen tegenover een jongere waarbij de kinderen gelukkig veel meer zichzelf kunnen en durven zijn. Dat is de serieuze ondertoon van het boek. Ik heb tussen de regels door veel werkelijkheid gestopt. Je kunt er, denk ik, een heleboel uithalen, als je dat wilt. Maar ik houd er vooral van om te fantaseren. Dat heb ik gedaan met die geheimzinnige gebeurtenissen, die een geheim tussen de klas en de juf zijn. Serieus is dan wel weer dat ik laat zien hoe door een gefantaseerde gebeurtenis al ontzettend snel de wildste geruchten als waar gebeurd besproken worden, van Oranjestad tot in San Nicolas toe!"

EIGEN ERVARINGEN

"Ik heb de figuren in mijn boek gemaakt uit een combinatie van kinderen die ik op de verschillende scholen in de klas had. Als je les geeft, zie je veel leuke dingen die je eigenlijk op moet schrijven. Ik vind het ontzettend leuk om in San Nicolas te werken. Bij Sharon heb ik van twee kinderen één gemaakt, maar eigenlijk zijn ze allemaal een combinatie van de kinderen in de klassen en mijn fantasie. Zo'n Amy bijvoorbeeld, zo'n bangerdje, die zat echt in mijn klas.

Of de kinderen zichzelf kunnen herkennen? Ik denk van wel. Zo'n Jessica-figuur zit ook vaak in een klas: een keurig kind uit een goed milieu aan wie je merkt dat ze zich tussen andere kinderen niet helemaal thuis voelt. Maar aan de andere kant heb ik ook weer veel gefantaseerd, zoals Ricardo en Khing en de verhouding tot hun vaders. Jessica en Sharon zijn aanvankelijk elkaars tegenpolen, maar worden later dikke vriendinnen. Met Khings toekomstplannen en met de terugkeer van Ricardo's vader heeft het boek een happy ending gekregen. Toen Miep Diekmann op Aruba was en onze school zou bezoeken om er over haar werk te vertellen, zat ik tussen de leerlingen. Miep kwam met het hoofd de klas binnen en toen ze me niet tussen die grote leerlingen onderscheidde, vroeg ze, waar is Josette? Dat gegeven heb ik gebruikt omdat ik het zo leuk vond, maar ik heb het naar de inspecteur die op bezoek komt getransformeerd. Een echte inspecteur is er bij mij nog nooit geweest."

WERKWIJZE

"Ik liep al een paar jaar met het idee rond. Als je echt gaat werken met een klas is dat toch weer heel anders dan in het praktikum van de "Pedagogische Akademie". Bij je werk zie je de kinderen pas goed en vraag je je af; waarom zijn kinderen zo?

Maar hoe moet je beginnen, hoe beschrijf je de figuren die je wilt gebruiken, hoe begin en eindig je

toveren kan

...ze knipoogde naar Ricardo, die haar nog steeds verwonderd zat aan te staren...

...nu hebben we een les die niet zo saai is...

een hoofdstuk? Dit soort vragen heb ik met Miep Diekmann besproken die voortdurend aandrong door te gaan.

Toen heb ik ruim een maand zitten schrijven. En dan is het doorbijten! Je moet doorgaan. Ik heb een paar kleine kinderen en kan dus 's middags niet werken. Daarom schreef ik voor schooltijd, soms van twee tot zes uur in de ochtend.

Je denkt voortdurend na over het verhaal, maar je kunt ook weer niet te veel van te voren bedenken, want dan loopt het verhaal zelf niet meer lekker. Als je te veel symboliek zoekt is de echtheid van het verhaal weg; het vertelt zichzelf ook in de loop van het schrijfproces. Al schrijvende kom je vanzelf weer op ideeën, al is het gevaarlijk, want ze moeten passen in het geheel."

TWEETALIGHEID

"Ik ben eigenlijk tweetalig. Wij Arubanen leren gemakkelijk talen. Ik ben een half jaar in Nederland op school geweest tijdens een lang verlof van mijn ouders. Tegen mijn jongere broer praat ik Nederlands, tegen mijn oudere Papiamento. Ik gebruik beide talen; vaak begin ik in het Papiamento en eindig ik in het Nederlands.

Maar ik denk dat ik nog wacht met in het Papiamento te schrijven, ook al wegens de problemen met de spelling tussen Curaçao en Aruba, waardoor onze Papiamentse boeken nauwelijks verkocht worden op de andere eilanden.

Plannen voor een tweede boek zijn er al wel, maar ze hebben nog geen vaste vorm aangenomen. Daarin kan nog heel veel veranderen."

Op de vraag of Josette Daal haar eerste boek zelf ook heeft gelezen nu het gepubliceerd is zegt ze: "Ja, ik was erg nieuwsgierig naar mezelf".

OMSLAG EN ILLUSTRATIES

De kleurenomslag van *Warwind* en de illustraties in zwart-wit zijn gemaakt door Giolina Henriquez (geb. 1958) die hiermee debuteert als illustratrice.

Na haar middelbare school op Aruba, waar ze geboren is, volgde ze twee jaren een opleiding aan het Pine Manor College in Boston, V.S., waar ze een Fine Arts Award kreeg. In 1981 studeerde ze aan de Rhode Island School of Design af voor haar Bachelors of Fine Arts. Ook hier werd ze onderscheiden voor uitstekende prestaties. Ze keerde terug naar Aruba, waar ze zich vooral met het schilderen van grote doeken bezighoudt. Tentoonstellingen van haar werk waren te zien in Rhode Island (1980, 1981) Aruba (1983) Caracas (1984), Amsterdam (1984), Rijswijk (1985) en Aruba (1985).

WARWIND

"In de V.S. kreeg ik aanvankelijk een heel strakke, schoolse opleiding met veel verplichte tekenonderwerpen om te doen. Dat gebrek aan vrijheid was een probleem voor mij en ik verzette me er fel tegen. Ik wilde mezelf zijn. Zo tekende ik met Thanksgiving bijvoorbeeld uit protest een kalkoen die vakkundig bezig is een man voor te snijden. Daar heb ik gezworen nooit meer te tekenen.

Ik was na vier maanden weg en heb toen op een andere afdeling veel kunnen doen aan etsen, lithografieën en zeefdrukken. De persoonlijke begeleiding en de individuele benadering die daar regel waren, beviel me veel beter.

Maar ik heb toch de opdracht om boekillustraties te maken aangenomen, omdat ik voor een uitdaging van iets nieuws nooit uit de weg wil gaan. Tot mijn eigen verbazing heb ik het met veel plezier gedaan en ik wil er nu zeker mee doorgaan."

MYSTERIE

"Maar dat komt omdat ik veel vrijheid heb gekregen van de uitgever. Ik mocht zelf bepalen wat ik wilde tekenen, hoeveel tekeningen ik zou maken en in welke stijl. Zo kon ik mijn eigen fantasie helemaal uitleven waarbij ik me trouwens sterk aangetrokken voelde tot de mysterieuze zaken die Josette beschrijft. Deze illustraties maken is eigenlijk heel grappig, al was het wel veel werk zo'n eerste keer. Tot nu toe heb ik veel abstract werk geleverd omdat ik me te geremd voelde tijdens de opleiding in de V.S. om mezelf helemaal te geven. Abstract schilderen is vooral een spel met je intelligentie. Nu ik weer op Aruba ben durf ik emotioneler te werken; ik voel me hier beter op mijn gemak en dat uit zich bij mij in het figuratieve."

KARAKTERS

"Ik wist meteen welke gebeurtenissen uit *Warwind* ik wilde gebruiken als illustratie. Josette heeft sterke karakters neergezet en die wilde ik uitbeelden. Ik heb juist gekozen voor die onderwerpen die iemand anders niet zo gauw zou kiezen volgens mij; het mysterieuze heb ik eruit gehaald.

Veel boekillustraties vind ik vaak zo houterig. Ik heb echt geprobeerd er veel van mijn fantasie en gevoel in te leggen. Door middel van die vervagende techniek van duizenden minuscule puntjes zetten met een heel dun pennetje heb ik dat denk ik bereikt. Ook het weglaten van achtergronden werkte mee aan het mysterieuze, het loslaten van het realistische. Bovendien werkt een decor zo stripachtig. Ik heb gekozen voor de figuren, niet voor de ruimte daaromheen.

Het omslag heb ik met heel lichte econline gedaan. Dat was de eerste keer dat ik die techniek toepaste; ook tijdens mijn opleiding had ik dat nooit gebruikt.

Omdat ik vooral abstract schilder, ben ik ook niet zo goed gewend mensen te bekijken, om zo de kinderen uit het hoofd te tekenen. Ik heb foto's gemaakt, schetsen en studies, waarvoor kinderen hebben geposeerd. Al kostte het me veel moeite vrijwilligers te vinden.

...Giolina Henriquez...

Schilderijen en tekeningen moeten veel zeggen tot degene die ze bekijkt; de kijker moet er steeds nieuwe dingen in kunnen ontdekken. Maar ik wil er ook mijn eigen verhaal in hebben. Daarbij is de titel die ik later na veel moeite kies ook heel belangrijk voor mij. Je moet er over kunnen nadenken, maar het moet ook iets mysterieus blijven. Aanvankelijk schilderde ik over liefde maar vooral eenzaamheid; nu word ik concreter, maar die spanning tussen acstract en concreet, het langzaam bij stukjes en beetjes prijsgeven, moet blijven. Zo wil ik nu beide doen: schilderen en illustreren."

TOEKOMST

"Een tweede boekontwerp voor *Boy, een Antilliaanse jongen in het Nederlandse verzet*, door Ted Schouten, heb ik daarna gemaakt. Dat boek is nu ook al af. Het was een veel serieuzer onderwerp, waarvoor ik een schilderij gemaakt heb. Maar voor het derde boek ga ik weer terug naar de techniek die ik voor *Warwind* hanteerde.

In de V.S. zou ik waarschijnlijk intensiever gewerkt hebben. Aanvankelijk kwam ik terug voor drie maanden; ik ben nu alweer ruim drie jaar op Aruba. Schilderen is een deel van mijn leven en daarom was het gebrek aan contact met andere schilders op Aruba aanvankelijk een handicap. Maar nu heb ik een huis aan zee. Ik kan de natuur met mijn vingers raken en nu werk ik goed en voel ik me helemaal happy." ●

Wim Rutgers

Josette Daal: Warwind
Charuba — Oranjestad / Leopold — Den Haag
1985
Omslag en illustraties Giolina Henriquez